

DĄBROWSKI KAZIMIERZ – psycholog, psychiatra, filozof, ur. 1 IX 1902 w Klarowie (k. Milejowa), zm. 26 XI 1980 w Warszawie.

Jako nieprzeciętnie uzdolniony uczeń gimnazjum męskiego w Lublinie D., na 2 lata przed maturą (1921), zapisał się na polonistykę w KUL (jako wolny słuchacz); uczęszczał także na wykłady z psychologii i filozofii (prowadzone przez I. Radziszewskiego) i z etyki (przez J. Woronieckiego); historii filozofii uczył H. Jakubanis. Od 1923 kontynuował studia na polonistyce KUL, w następnym roku przeniósł się na Uniwersytet Poznański, gdzie studiował równoległe polonistykę i filozofię, słuchając wykładów S. Błachowskiego (psychologia uczuć i wartości), S. Szumana (psychologia wychowawcza i psychologia twórczości), F. Znanieckiego (socjologia), B. Nawroczyńskiego (pedagogika), Cz. Znamierskiego (filozofia starożytna) oraz A. Żółtowskiego (filozofia średniowieczna). W 1926 ukończył studia filozoficzne w Poznaniu i rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim UW; 2 lata później wyjechał do Szwajcarii na dalsze studia z zakresu medycyny, psychologii i pedagogiki w ramach stypendium Funduszu Kultury Narodowej, gdzie słuchał wykładów É. Claparède'a, P. Boveta i J. Piageta. W 1929 uzyskał w Uniwersytecie Genewskim doktorat z medycyny, na podstawie rozprawy (opublikowanej w tym samym roku) na temat psychologicznych uwarunkowań samobójstwa, napisanej pod kierunkiem F. Naville'a.

Studia podyplomowe z zakresu psychologii i pedagogiki podjął w Uniwersytecie Genewskim i Instytucie im. J. J. Rousseau, specjalizując się w psychologii i psychopatologii dziecka; po ich ukończeniu w 1931 nie przyjął propozycji asystentury w instytucie i wrócił do Polski, gdzie obronił pracę doktorską (*Podstawy psychologiczne samodręczenia*) i otrzymał tytuł doktora filozofii w zakresie psychologii. W 1932 zorganizował Oddział Neuropsychiatrii Dziecięcej w Szpitalu Miejskim w Warszawie. W tym samym roku wyjechał do Wiednia w ramach stypendium Funduszu Kultury Narodowej, gdzie studiował w kilku ośrodkach naukowych psychoanalizę, neurologię, psychologię i internę; tam też uzyskał dyplom psychoanalityka. W Paryżu odbył czteromiesięczny staż naukowy w Klinice Neuropsychiatrii Dziecięcej i w Instytucie Profilaktyki Psychiczej i Psychologii Stosowanej; studia w Genewie, Wiedniu i Paryżu uwieńczył w 1934 habilitacją z zakresu psychopatologii dziecka. Korzystając ze stypendium Rockefellera odbywał praktyki kliniczne w zakresie psychiatrii na Uniwersytecie

Harvarda u wybitnych prof., m.in. u A. Mayera – psychiatry, pioniera ruchu higieny psychicznej w USA.

Po powrocie do kraju w 1934 powołał w Warszawie Polską Ligę Higieny Psychicznej, prowadził wykłady z psychologii i psychiatrii dziecięcej w Wolnej Wszechnicy Polskiej, zorganizował Instytut Higieny Psychicznej i objął jego kierownictwo; działalność instytutu polegała na pracach naukowo-badawczych, szkoleniowych i propagandowych w zakresie higieny psychicznej. Dzięki inicjatywie D. powstało w 1938 wiele filii instytutu (Cieszyn, Gdynia, Kraków, Lublin, Łódź, Stanisławów, Wilno). W 1937 założył Tow. Kultury Moralnej, którego celem była praca nad odnową moralną społeczeństwa. Podczas okupacji niem. gmach instytutu zajęły władze okupacyjne i D. przeniósł siedzibę do Zagórza k. Warszawy, gdzie w konspiracji prowadził działalność naukowo-dydaktyczną i leczniczo-terapeutyczną. W 1942 utworzył Studium Higieny Psychicznej (na poziomie akademickim), w którym wykładali wybitni specjaliści. W tym samym roku D. został aresztowany i uwięziony (w Alei Szucha, następnie na Pawiaku), a później przewieziony do Krakowa (na Montelupich); po wielomiesięcznym śledztwie został zwolniony i wrócił do Zagórza. Po wojnie wrócił do Warszawy i wznowił działalność instytutu oraz studium przekształconego w Wyższą Szkołę Higieny Psychicznej. W 1948 habilitował się z zakresu psychiatrii w UW i wyjechał do USA na stypendium Fundacji Forda, prowadząc tam badania z zakresu higieny psychicznej, neuropsychiatrii i psychiatrii dziecięcej (w uniwersytetach w Nowym Jorku, w Harvardzie i Illinois). Następnie prowadził badania i wykładał w Paryżu.

W latach 1949–1954, na fali ogólnonarodowych prześladowań, zlikwidowano Państwowy Instytut Higieny Psychicznej, rozwiązano Polskie Tow. Higieny Psychicznej, zamknięto Państwową Wyższą Szkołę Higieny Psychicznej, a D. i jego żonę aresztowano. Po zwolnieniu z więzienia (po półtora roku) D. otrzymał pracę w szpitalu psychiatrycznym w Kobierzynie, a następnie w sanatorium dla dzieci w Rabce.

Po październiku 1956 został zrehabilitowany, przyznano mu tytuł prof. nadzwyczajnego i wkrótce objął Katedrę Psychologii w ATK w Warszawie; w 1958 PAN powołała go na stanowisko kierownika Zakładu Higieny Psychicznej i Psychiatrii Dziecięcej. Reaktywowano także Polskie Tow. Higieny Psychicznej, w którym D. pracował społecznie. Prowadził także wykłady z psychologii klinicznej w

KUL. W 1962 wyjechał do USA i Francji na stypendium Fundacji Forda. W 1964 przyznano D. tytuł prof. zwyczajnego; w tym samym roku wyjechał do Kanady, gdzie w 1965 w Uniwersytecie Alberta objął Katedrę Psychologii Eksperymentalnej, wykładał także w Uniwersytecie Laval (Quebec), a na początku lat 70. XX w. także na uniwersytetach kanadyjskich i amer. oraz w Uniwersytecie Femina w Limie (Peru).

W 1973 wrócił do kraju; ponownie wybrano go na przewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Tow. Higieny Psychiczej; ponawiał też starania (bezsukcesywnie) o reaktywowanie Instytutu i Wyższej Szkoły Higieny Psychiczej; uzyskał jednak zgodę na zorganizowanie w Warszawie Ośrodka Higieny Psychiczej dla Ludzi Zdrowych, którego celem miała być działalność profilaktyczna dla osób z zahamowanymi uzdolnieniami twórczymi. W tym okresie wyjeżdżał do kanadyjskich ośrodków naukowych, wykładał i prowadził odczyty również w kraju.

Jest autorem wielu książek, artykułów i rozpraw naukowych pisanych w językach franc., ang., pol., hiszp., portugalskim.

Najważniejsze prace D.: *Podstawy psychologiczne samodręczenia (automutylacji)* (Wwa 1934); *Nerwowość dzieci i młodzieży* (Wwa 1935, 1976²); *Państwowy Instytut Higieny Psychiczej* (Wwa 1947); *Struktura psychiatrii dziecięcej* (Lubiąż 1958); *Higiena psychiczna* (Wwa 1962); *O dezintegracji pozytywnej* (Wwa 1964); *Positive Disintegration* (Bs 1964); *Dezintegracja pozytywna*, Wwa 1979); *Personality-Shaping Through Positive Disintegration* (Bs 1967); *Osobowość i jej kształtowanie poprzez dezintegrację pozytywną*, Wwa 1975); *Multilevelness of Emotional and Instinctive Functions* (Edmonton 1974, Lb 1996); *Trud istnienia* (Wwa 1975, Km 1995³); *Psychothérapies actuelles* (z L. Grangerem [i in.], Quebec 1977); *Pasja rozwoju* (Wwa 1982); *Funkcja i struktura emocjonalna osobowości* (Lb 1984); *W poszukiwaniu zdrowia psychicznego* (Wwa 1989, 1996²). Bibliogr. prac naukowych D. do 1981 sporządzili T. Błażejewska i W. Świątek (*Zdrowie Psychiczne* 22 (1981) nr 2–3, 160–168); jest także zawarta w: *W poszukiwaniu zdrowia psychicznego* (Wwa 1989, 204–211).

D. był członkiem licznych towarzystw naukowych, m.in.: Francuskiego Tow. Medyczno-Psychologicznego, Królewskiego Tow. Medycznego w Londynie, Światowej Federacji Zdrowia Psychicznego, Psychologists Association of Albert, Corporation des Psychologues (Quebec), Polskiego Tow. Psychiatrycznego. Dla

uczczona pamięci D. i dalszego rozwoju teorii dezintegracji pozytywnej jego uczniowie powołali w Kanadzie w 1982 organizację Society of Human Development.

TEORIA DEZINTEGRACJI POZYTYWNEJ. D. jest twórcą teorii dezintegracji pozytywnej, która ujmuje proces rozwoju osobowości człowieka jako rozbijanie pierwotnych struktur psychicznych, zorganizowanych na niższych poziomach oraz ich integrowaniu na wyższych poziomach. Istotną częścią tej teorii jest D. koncepcja osobowości, u podstaw której znajduje się rozumienie zdrowia psychicznego jako zdolności do wszechstronnego (intelektualnego, moralnego, religijnego, społecznego i estetycznego) rozwoju psychicznego; osobowość jest rozumiana przez D. zwł. jako pełnia człowieczeństwa w kontekście najwyższego poziomu rozwojowego, który zgodnie z teorią dezintegracji pozytywnej osiąga się w wieloetapowym procesie, przebiegającym na pięciu kolejnych poziomach rozwoju: poziom pierwszy ma charakter dezintegracji pierwotnej; poziom drugi to dezintegracja jednopoziomowa, charakteryzująca się brakiem wyraźnej hierarchii wartości; na poziomie trzecim dokonuje się dezintegracja wielopoziomowa, spontaniczna, impulsywna, niedostatecznie zorganizowana; na poziomie czwartym ma miejsce dezintegracja wielopoziomowa zorganizowana i usystematyzowana; ostatni, piąty poziom ma charakter dezintegracji wtórnej, występującej po okresowym rozbiciu jednopoziomowym i wielopoziomowym, jest poziomem twórczym – powstaje nowa integracja osobowości. Ta nowa osobowość pojęta dynamicznie jest wynikiem rozwoju człowieka podczas całego życia jako „samouświadomiona, samowybrana, samopotwierdzona i samowychowująca się jedność podstawowych własności psychicznych, realizująca na coraz wyższym poziomie konkretny ideał indywidualny i społeczny” (*W poszukiwaniu zdrowia psychicznego*, 55). Na tym poziomie życie religijne jest ukierunkowane na pełniejszą, głębszą relację człowieka do Boga.

Teoria dezintegracji pozytywnej nie jest wyłącznie koncepcją psychologiczną, lecz ma charakter interdyscyplinarny z tego względu, że człowieka traktuje jako wielopoziomową i skomplikowaną jedność; jest teorią z pogranicza filozofii, psychologii, socjologii, pedagogiki, neurologii, psychiatrii, a także religii; teoria ta jest ciągle przedmiotem dyskusji.

POGLĄDY FILOZOFICZNE. Poglądy filozoficzne D. nie są spójne i nie tworzą jednolitego systemu; widoczne są wpływy różnych tradycji filozoficznych, które

niekiedy się wykluczają (realizm, idealizm, ewolucjonizm, fenomenologia, egzystencjalizm, niekiedy elementy filozofii Wschodu). Istnienie Boga z punktu widzenia rozumu nie jest oczywiste, wymaga dowodu, ale D. uważa, że np. dowód z przyczynowości sprawczej nie jest wystarczający. Twierdzi, że w rozważaniach filozoficznych i teologicznych nie można posiłkować się wiedzą a priori, lecz wiedzą empiryczną wielopłaszczyznową i wielopoziomową. Filozofia pełni w koncepcji D. rolę wspierającą teorię dezintegracji pozytywnej. W dynamizmie rozwojowym jednostki ludzkiej D. dostrzega wiele antynomii o charakterze metafizycznym: dobro i zło, życie i śmierć, podmiot i przedmiot, rozwój i niezmienność, a także wielkie antynomie egzystencjalne: miłość i nienawiść, wolność i przymus, które są widoczne na wszystkich poziomach rozwoju człowieka. Próba uchwycenia niezmiennych elementów rozwoju jest próbą zachowania i ocalenia jednostki ludzkiej przed procesem monizacji, próbą przekroczenia podstawowych antynomii egzystencjalnych.

F. Leśniak, *Osobowość w ujęciu Kazimierza D.*, RF 12 (1964) z. 4, 81–88; E. Zakościelna, *Życie i dzieło prof. dr. Kazimierza D. – czyli pasja rozwoju i trud istnienia*, *Zdrowie Psychiczne* 22 (1981) nr 2–3, 11–24; Cz. Cekiera, *Koncepcja rozwoju osobowego według Kazimierza D.*, tamże 25 (1984) nr 2, 12–18; J. Iwaniuk, *Życie i rozwój naukowy Kazimierza D.*, tamże 26, (1985) nr 2, 5–30; M. Bolesławski, *O konflikcie moralnym człowieka*, Wwa 1995; *Rozwój osoby w Kazimierza D. teorii dezintegracji pozytywnej*, Lb 1997; A. Wojda, *Prof. Kazimierz D. – doktor medycyny, psychiatra, psycholog, pedagog i filozof*, *Rocznik Otwocki* 5 (2000), 112–119; M. Tatala, *W stulecie urodzin Kazimierza D., twórcy teorii dezintegracji pozytywnej*, *Studia z Psychologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim* 11 (2003), 75–86; M. Wojtowicz, *Doświadczenie lęku egzystencjalnego jako sytuacja wyboru*, Ka 2005; *D. Theory of Positive Disintegration*, Scottsdale 2008; A. Mróz, *Rozwój osobowy człowieka. Badania w kontekście teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza D.*, Lb 2008.

Kazimierz Wójcik